آستان قدس

کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد آستان قدس رضوی

نام کتاب ~~کتابچه~~ قانون نظامیه

مؤلف متن .... محشی ....

شارح .... مترجم ....

تاریخ تحریر ۱۲۸۲ نوع خط نستعلیق تعداد سطر ....

موضوع علوم نظامی زبان فارسی عدد اوراق ص ۶۱

طول ۲۵ عرض ۱۷ شمارهٔ عمومی ۴۹۵۶

وقفی / خریداری آستان قدس رضوی اثر اثنی عشر

تاریخ وقف آبان ۱۳۸۰ نام کاتب ....

ملاحظات

۱۰۰۰۰

کتابخانه آستان قدس مشهد
شماره ثبت ۲۴۰۹۰۷
تاریخ دی ۸۰

٦٥١٦

٤١٠٢٨

٣٤٣/٥٥٠١٢
ق ٩٤٥ الف

٤

کتابخانه آستان قدس مشهد
شماره ثبت ٢٤٠٩٠٧
تاریخ دی ٨٠

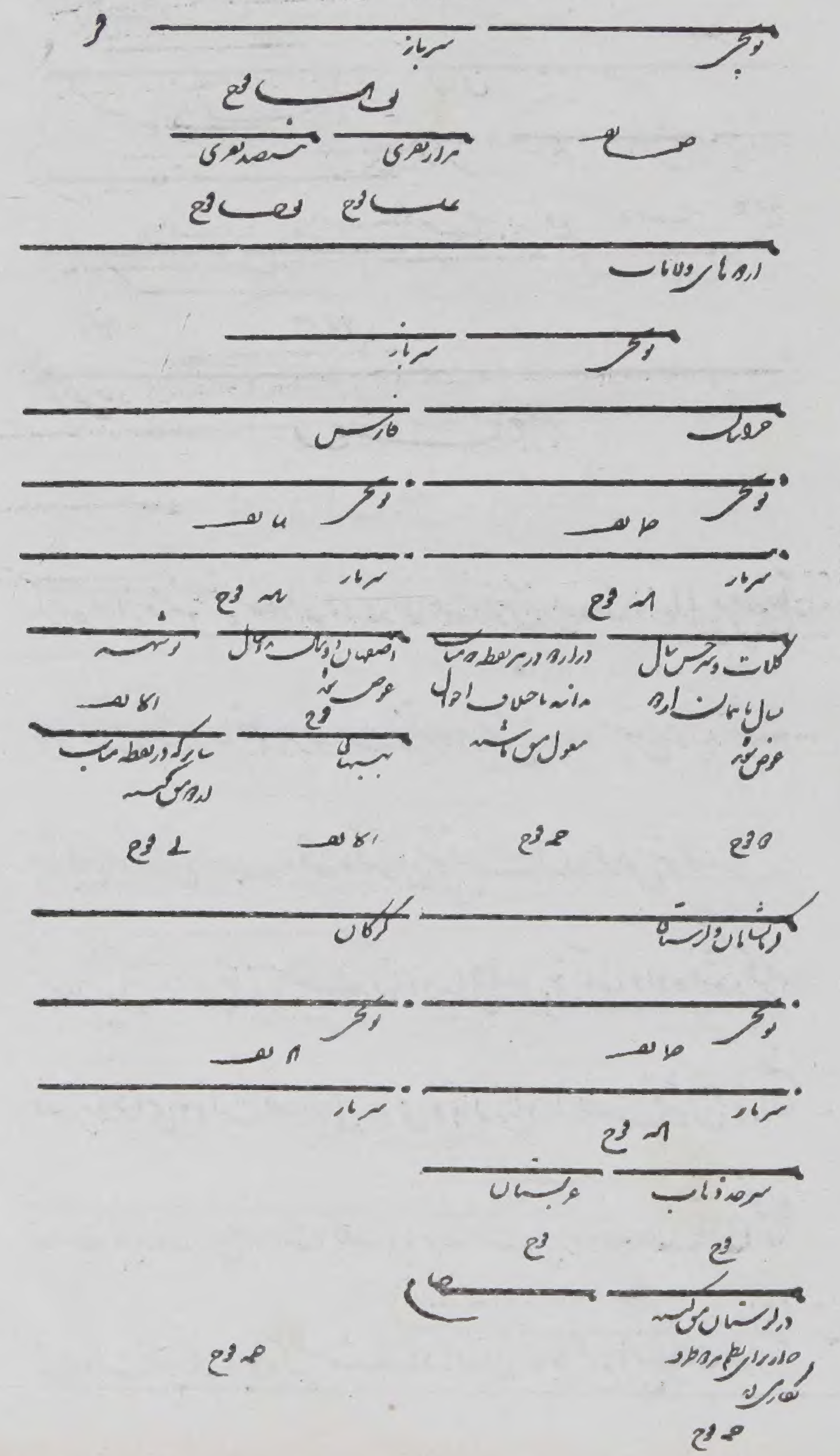

بسم الله تعالی شانه

کتابچه قانون نظامیه مشتمل بر دو باب است

باب اول در تکالیف دولت و آن مشتمل بر هفت فصل است

فصل اول

اولیای دولت برخود حتم وبعموم صاحب منصب و آحاد و افراد قشون مشهود و محسوس خواهند کرد که قانونی که مقرر میشود بهیچوجه من الوجوه تخلف از آن نخواهد شد

فصل دویم

عساکر دولت ایران بدو قسم منقسم میشوند یک قسمت از آن در اردوهائی که در نقاط مهمه و سرحدات که بدین تفصیل معین گشته مجتمع میشوند و مدت دو سال در اردوها اقامت

کرده

دار الخلافه		
توپچی ۵ فوج	کرمان	سرباز
سرباز	توپچی / سرباز / توپچی / سرباز	۵ فوج / فوج / ۸ فوج / ۲ فوج
سواره لوی ۳ فوج	سرباز ۳ فوج	
مرخص خانه	فوج	

کرده بلوازم مشق و تعلیم قواعد نظامیه مشغول و بعد از دو سال مرخص خانه خواهند شد و ساخلو سرحدات وغیره از همین اردوها معین خواهد گشت چنانکه در هر سال یک دفعه با قشون متوقف اردو عوض شوند قسمت دیگر مرخص خانه باشند و تا دو سال ماموریتی بآنها داده نشود مگر در صورتیکه برای دولت ضرورتی روی دهد که زیاده از نصف قشون حاضر خدمت نماید و در این صورت بقدر ایام خدمت جیره و مواجب بآنها داده خواهد شد دولت مجبور نخواهد بود که همیشه اردوها در این نقاط مجتمع باشند بلکه منظور از نقاط

اردو اینست که همیشه نصف قشون در اردو حاضر مشق باشند و باین جهة اختیار با اولیای دولت خواهد بود که در هر وقت هر قدر از قشون مامور را در هر نقطه که اقتضا کند حاضر سازند و مشغول مشق باشند اعم از اینکه سه اردو باشند یا پنج یا شش اردو هر قدر در هر جا که مقتضی باشد خواهند فرستاد

تفصیل صاحب منصبان اردوها

رئیس کل که مالک ارتشاریان اردو که از اهل نظام باشد با منصب خصوصی که رتبه امیر تومانی داشته باشد	نایب رئیس کل که رتبه سرتیپ اول داشته باشد	آجودان باشی اردو	نایب آجودان باشی
یک نفر	یک نفر	یک نفر	دو نفر
مهندس	معلم کل	مترجم	خزانه دار
یک نفر	یک نفر	یک نفر	یک نفر
لشکرنویس	سررشته دار دفتر لشکر	منشی	سورسات چی
یک نفر	یک نفر	یک نفر	یک نفر
وکیل باشی اردو	منشی روزنامه نویس		
یک نفر	یک نفر		

لوازمات اردو

توپخانه با لوازمات	قورخانه با اصناف	جبه خانه با اصناف	مریضخانه
سواره از جاهائی که درست باردو باشد	اردو بازار		

و یکی از ملزومات اردو مریضخانه و لوازم آن بدین تفصیل است

(۱) یکنفر طبیب حاذق از دار الخلافه بریاست اطبای افواج مامور شود که روزی
یکدفعه باتفاق سایر اطبا و جراحان عیادت از مرضای اردو کرده بمعالجاتی
که کرده اند رسیدگی نماید و پس از عیادت و اطلاع از طرز معالجات آنها در یکجا جمع
شده مشاوره نمایند دو نفر دواساز هم از دار الخلافه معین و مامور اردو میشود

یک نفر ناظر مریضخانه از دیوان معین خواهد شد

رئیس اردو مکان مریضخانه را بتصدیق اطبا معین خواهد کرد

چادر و منزل اطبا و جراحان توپخانه و افواج در جنب چادرهای مریضخانه خواهد بود

برای مرضای هر فوج هفت باب چادر قلندری یکباب چادر مبال در مکان مریضخانه زده میشود

یک باب چادر سرتیپی برای مجمع اطبا و مشاوره آنها زده میشود

یک باب چادر یکسر طبل برای دواساز زده میشود

یکباب چادر قلندری مخصوص دواخانه

آشپز

آشپزخانه با تمام ملزومات آن از قبیل چادر و دیگ و طباخ و ظرف و غیره دو دستگاه
مخارج لازمه آشپزخانه از خزانه نظامیه ماه بماه بتصدیق و اطلاع لشکرنویس و
امضای رئیس اطبای اردو داده خواهد شد و جیره مرضا مادامی که در مریضخانه
هستند داده نمی شود

قیمت دوائی که حالا باطبا و جراحان افواج داده میشود باید تحویل دواساز نمود و
ماه بماه بحساب رسیدگی نمایند و آنچه کسر باشد خزانه دار بحکم رئیس اردو خواهد داد

فرش گلیم و تشک کتان از برای چادر مرضا داده میشود

برای هر چادری دو نفر از همان فوج بجهة پرستاری مرضا منتخب شده نفری
سه تومان علاوه مواجب مقرره بآنها داده شود و این پرستاران هیچوقت عوض
نخواهند شد که علم پرستاری را بیاموزند و از سایر خدمات معاف خواهند بود

یک نفر نایب آجودان باشی مخصوص ریاست مریضخانه از جانب دیوان معین
خواهد شد که همیشه مواظب انتظام عمل مریضخانه باشد

شستن لباس و تنظیف منزل و رخت خواب مرضا را با پرستاران است

و خرج شست و شو از دیوان داده می‌شود

اطبای افواج از سایر مرضای اردو که مشغول خدمت دولت هستند از

هر طبقه که باشد باید عیادت نموده در معالجه آنها اهتمام نمایند

سالی ششصد دست پیرهن و زیر جامه بطرز مخصوص که معین خواهد شد تحویل ناظم مریضخانه

میشود و آنهارا نشانی میزنند که هر وقت پاره شد اسقاط آنرا داده عوض بگیرد

در اول هر روز طبیب هر فوجی مریض فوج را باز دید کند کسانی که مرضشان

شدت ندارد و در همان چادر خودشان بمعالجه پردازد و آنهارا که بامراض شدیده

مبتلا شده اند بمریضخانه بفرستند

اگر اردو از جائی بجائی حرکت کند اطبای افواج در عرض راه از پهلوی مرضا دور نشوند

و هر یک جعبه دوای مختصری با خود داشته باشد که در مقام ضرورت بکار برد

صرف روشنائی برای چادر مرضا داده می‌شود

چادر

چادر حمام با ملزومات آن ~~در هر~~ اردوئی دو باب

سقا مخصوص مریضخانه با ملزومات آن از قبیل راویه و یابو در مریضخانه هر اردوئی یک نفر

در وقت حرکت اردو بجهة حمل و نقل مرضا بقدر حاجت مال کرایه شود و در هر

اردوئی صد جفت پالکی موجود باشد که در مقام ضرورت معطل حاصل نشود

فصل سیم

در جیره و مواجب و ملبوس و اسلحه و سایر تدارکات لازمه قشون و آن بر دو قسمت

قسم اول در باب قشون مامور

اولا مواجب سالیانه قشون بچهار قسط سه ماه بسه ماه چه از بابت تخواه محلی قشون بعد از

وضع سه ماهه محلی و چه از بابت وجوه خزانه نظام همه را در اردوها تحویل تحویلدار

نظامی خواهند کرد و در حضور رئیس و نایب و اجودان باشی و لشکرنویس

باحاد و افراد قشون بالتمام داده خواهد شد

ثانیا سه دست ملبوس بدین موجب داده شود

ملبوس کرک یا چوخا در دو سال یکبار
ملبوس کرک سالی دو دست
کلاه سالی یک طاقه
چکمه و کفش: چکمه یک زوج، کفش یک زوج
برونه در دو سال یکبار

ثالثاً جیره قشون ماه بماه یا بخواه بقیمت یومیه محل اردو و یا گندم بجنسه داده شود
و جیره عرض راه بقیمت عادله محل حرکت داده خواهد شد

رابعاً ابتدای جیره از روز حرکت از خانه باشد

خامساً چون داشتن الاغ برای حمل و نقل بنه سرباز از جهات عدیده باعث
زحمت و اشکال و مانع اجرای بعضی تنظیمات است لهذا نظر بمحسنات چند مقرر است
که بعوض الاغی که الآن سرباز برای بنه خود برمیدارد هر شش نفر سرباز
یکراس یابو برای حمل و نقل بنه خود داشته باشد که در هیچ جا موجب
معطلی و باعث اشکال نشود و از دیوان هر ساله نفری سه هزار بعنوان اسقاط
و علاوه بر آن علیق آن یابوها در ایام سفر بسرباز داده شود و برای راه بردن
و متوجه شدن و چراندن یابوهای افواج مقرر است که علاوه بر ماخذ نفری افواج برای

هر شش

هر شش راس یابو یکنفر مهتر معین و جیره و مواجب و ملبوس آن از دیوان داده شود

قسم دویم در باب قشون مرخص خانه

مواجب نوکر مرخص خانه شش ماهه داده شود و آن بر دو نوع است

نوع اول در ولایتی که شش ماهه محل دارند در همان محل بآنها برسد

نوع دویم در ولایتی که سه ماهه محل دارند سه ماهه را از محل دریافت و سه ماه دیگر را
دولت از خزانه کارسازی نماید مواجب سرتیپ و سرهنگ و مشرف سالیانه داده میشود
برای حصول اطمینان از رسیدن مواجب شش ماهه نوکر مرخص خانه هر ساله یکنفر
از وزارت جنگ بهر ولایتی مامور شود که رؤسای قشون مواجب ابواب جمعی خود را
باطلاع و استحضار او پرداخته طومار با مهر گرفته بدفتر لشکر بفرستند

اخراجات شخص مامور در خورشانی که دارد در وقت ماموریت او از جانب
دولت داده خواهد شد و مقرر است که حبه و دیناری باسم تعارف و رشوه نگیرد

سه ماه قبل از رسیدن موعد مرخصی اردوها از وزارت جنگ قسمت افواجی

که باید بهرا دولی مامور شود با فواج مرخص خانه اخبار خواهد شد و میبایدآن
افواج بعد از حاضر شدن زیاده بر پنجروز برای سان دادن و گرفتن سیورسات
عرض راه وغیره در محل توقف خود معطل نشده و روانه محل ماموریت شوند و باید
چنان حرکت کنند که در روز موعود وارد وارد شوند و اگر تعویق و تاخیری در
آن موعد بهم رسد اگر از حکومت شده است بر حاکمست که جریمه علاوه بر پنجروز را
از خود کار سازی نماید و اگر از صاحب منصبان قشون است تنبیهات
مقرره در فصل تنبیهات در حق آنها مجری میشود

فصل چهارم در وضع گرفتن و مدت خدمت و قرار فراری و آن مشتمل بر سه ماده است

ماده اول

بهترین وضع گرفتن قشون موافق تحریر نفوس است و مادام که قرار آن بانجام
نرسیده است موقتاً قرار گرفتن قشون و معتبر کردن آن باینطور مقرر است که
صاحب منصب سر فوج با حاکم آن ولایت برضای مالک و ارباب و کدخدا

بتصدیق صاحب منصب کسر نفری سرباز را موافق معمول ولایت گرفته و باید
کدخدا و مالک التزام سپرده ضامن پاداری سرباز نشوند بمعنی که هر سرباز
کمتر از پانزده تومان علاقه نداشته باشد و از جانب اولیای دولت حکم عمومی
بجمیع حکام صادر شود که اگر سرباز از ولایتی بولایتی و یا از دهی بدهی فرار کند
بمحض اظهار صاحب منصب و مالک و نمایند گی آنها بدون مطالبه حکم مخصوص سرباز را
گرفته بدست صاحب منصب و مالک بسپارند و در هر قریه هر کس سرباز فراری را
نگاهدارد خود او را بسربازی خواهند برد و همچنین مقرر است که اگر سربازی بخواهد
زن و بچه خود را از دهی بده دیگر ببرد کدخدا و ارباب مانع شوند

ماده دویم درباب فراری

آنچه کسر سرباز از ولایات گرفته میشود باید موافق قانون مرقومه فوق باشد و البته
فراری نخواهد شد و بعد از این هم هرچه عوض غایب و متوفی گرفته میشود تا وقتی
که اجرای تحریر نفوس نشده است بهمان قاعده با ضامن خواهد بود و از این حکم

مستثنی نخواهد بود واحدی از آحاد سرباز خواه آذربایجانی یا عراقی یا خراسانی و غیره
اما سربازی که حالا موجود است چون اغلب و اکثر باین قاعده گرفته نشده است
و ضامنی ندارند خاصه قشون آذربایجانی که عموماً داوطلب هستند برای عدم فرار
آنها حکم از جانب دولت صادر خواهد شد و بجمیع قرا و بلدان ممالک محروسه
که سرباز دارند اعلام میشود که اگر سربازی از اردو یا از سر خدمت و قراولی
و ساخلوی بجائی فرار کند کسان و منسوبان او بمحض اطلاع اگر بخانه خود آمده است
هر نحو هست او را راضی کرده معاودت دهند و اگر تمکین نکند بحاکم ولایت
اطلاع دهند که او را گرفته محبوس سازد اگر در این فقرات اهمال نمایند از جانب
وزارت جنگ محصل مامور خواهد شد که خانه سرباز فراری را خراب کرده منسوب
و کسانش را خواسته ببرد و در سر همان خدمت باشد تا سرباز را بعینه بدست آورده
بصاحب منصب آن فوج یا حاکم ولایت بسپارند بعد از آن هم بر عهده وکیل
اول او واجب است که بمحض فرار کردن سربازی فوراً بسردسته خود و او بسرهنگ

وسرهنگ

و سرهنگ بسرتیپ و او برئیس کل اعلام نماید تا او نیز بوزارت جنگ اخبار کند
که همین حکم را درباره سرباز فراری اجرا دارند و این اعلام وکیل اول بسردسته
و اعلام او بصاحب منصب بزرگتر تا رئیس اردو باید بموجب نوشته و تاریخ روز
و ماه باشد باین طور که هر یک اخبار کنند کاغذی سند خود از بزرگتر خود نوشته رسید
بگیرد تا اگر یکی از این سلسله اعلام کنندگان اهمال در ادای تکلیف خود نموده
باشد در حین رجوع باسناد فی الفور معلوم شود و سزای خلاف از سر جوقه
تا سلطان اینست که تا حضور سرباز در جای او بکار سربازی مشغول گردد

مادهٔ سیم در قرار مدت خدمت سرباز

قرار مدت خدمت سرباز را دولت در ده سال مقرر خواهد داشت باین نحو
موافق قرار حالیه که باید دو سال بدو سال از اردوها و سر خدمت عوض شوند
شش سال در اردوهای مشق و سرحدات مشغول مشق و قراولی باشند و چهار سال
در خانه خواهند بود و بعد از آن مرخص ابدی خواهند شد و ثبت اسامی آنها

بدفتر لشکر سپرده خواهد شد که در مقام ضرورت معلوم باشد و برای اجرای این قانون
که هم برعیت یکمرتبه تحمیل بزرگی وارد نیاید و هم عساکر دولت یکدفعه عوض
و جدید نشود در اول ماموریت که هر فوجی احضار میشود و رسیدگی خواهد شد هر قدر
متوفی و معیوب و بمصرف باشد از وزارت جنگ حکم خواهد شد که عوض آنها را
بقاعده مقرره گرفته بفرستند و بفوج ملحق نمایند و پیر و بمصرف و قدیمی را اخراج
نمایند و بعد از آن هر سالی یکربع از افواج مرخص خانه را از سربازان پیاده
عوض متوفی و پیر و معیوب و سربازانی که مدت خدمت آنها از پانزده بسال
گذشته باشد مشخص کرده اخراج نمایند و عوض آنها بقاعده مقرره گرفته شود که
در وقت احضار نوبت ثانی باردو یا کم و کسر و متوفی نداشته باشند و از دولت
برای هر اردوئی یکنفر سررشته دار مخصوص منصوب خواهد شد که اسامی نفری
افواج را ثبت نماید و تاریخ برقراری هر یک از آحاد و افراد افواج را ضبط کند
و تغییر و تبدیلی که اتفاق افتد ماه بماه سال بسال بوزارت جنگ بدهد و بحسال

قبل از

قبل از رسیدن مدت اخراج هر سربازی صورت اسامی سرباز و پدر و ولایت
و قریه آنها را بوزارت جنگ بدهد که عوض آنرا از محل هر یک گرفته آماده سازند
تا وقت ماموریت سفر شخص سرباز اخراج باشد و عوض او بسفر برود

فصل پنجم

در تعیین مدرسه نظامی با جمع لوازم آن در دار الخلافه که مخصوص تعلیم و تربیت پیاده
نظام و توپخانه باشد و در ابتدای بنای مدرسه و بعد از آن باتصال باید عدد
شاگردان دولتی کمتر از نود نفر نباشد که همه ساله سی نفر داخل مدرسه و سی نفر
تربیت شده داخل نظام شوند و علاوه بر این از صاحب منصبان اردوی دار الخلافه
در نزد معلمین آنجا روزی دو ساعت بعد از مشق بدرس نظامی اقدام نمایند
و نیز همه ساله از پانزده نفر تا بیست نفر از اولاد نجبا و صاحب منصبان
فقط برای تعلیم علوم نظامیه مامور و تربیت شوند

فصل ششم

۲۴۰۹۰۷۲

در تعیین مصلحت خانهٔ عسکریه است که مرکب باشد از چند نفر اعاظم از نظام
و غیر نظام بر حسب انتخاب و صلاح دید وزارت جنگ و همواره مراقب
انتظام فقرات اربعه باشند

اولاً سوای جمعه و دوشنبه و ایام متبرکه و محظوره هر روزه بالاستمرار در عمل قشونی
گفتگو کرده حاصل مجلس را در آخر هفته بوزارت جنگ عرض کنند

ثانیاً روزنامهٔ قشونی که از اردوها و ولایات و نوشتجاتی که در باب عمل عسکریه
بوزارت جنگ میرسد بمجلس میدهند که آنچه در مجلس صلاح دانستند گفتگو نمایند
و بعرض وزارت جنگ رسانیده اگر تغییر و تبدیلی لازم باشد داده بعد از عرض
حضور همایون احکام آنرا صادر نموده فوراً بدون معطلی باردوها و ولایات برسانند

ثالثاً در کار قشون اگر چیزی بخیالشان برسد که موجب مزید استحکام و انتظام
امور قشون و مفید فایده و صرفه برای دولت باشد بنویسند و هفته
یکروز بعرض وزارت جنگ برسانند

رابعاً ثبت اوامر و احکامی که بجهة امور قشون صادر میشود و همچنین تاریخ حرکت
و سکون قشون و اخراجی و برقراری سرباز را ضبط نموده نگذارند در موعد
آن اختلاف واقع شود

و مقرر است که این مجلس در دو جا منعقد شود یکی در طهران و دیگری در تبریز
و رجوع مجلس منعقده در تبریز بمجلس منعقده در طهران باشد

فصل هفتم

ساختن راههای منظم و اتصال سیم تلگراف از اردوها بپای تخت همایون

باب دویم

در تکالیف نوکر و آن مشتمل بر چند فصل است

فصل اول

در تکلیف وزیر جنگ بر عهدهٔ وزیر جنگ است که احکام و قوانین این کتابچه را تماماً کاملاً
اجرا بدارد و نقطه و نکته از آنرا مهمل و متروک نگذارد و در نظم و نسق و ترقیات

قشون خود را آسوده نگذارد و کمال مراقبت در نظم توپخانه و قورخانه و جبه خانه
و صاحب منصبان و آحاد و افراد لشکر از توپچی و قورخانه چی و سرباز و سوار
بعمل آورده و مواجب و ملبوس و سیورسات و سایر تدارکات عسکریه را
از وقت و موقع نگذارند و نگذارد که هیچیک از اجزاء دایره متعلقه بقشون از
تکالیف و خدمات مخصوصه خود اهمال و غفلت نمایند یا انحراف و عدول
ورزند تکلیف وزیر جنگ است که پاداش خدمت و سزای غفلت و خیانت
هر کس را چنانچه مقرر است بدهد

لازمست بر وزیر جنگ که همیشه بهر نحو که باید و شاید از بطون حالت قشون
و اجرا و عدم اجراء قانون اطلاع داشته باشد و در هر اردوئی قانون از چند
تعیین کند که متفحص حالت مردم باشند و احوال هر کسی را از نیک و بد و بهر نحو
رفتار نمایند از روی صداقت بوزارت جنگ اخبار کنند

بر وزیر جنگ لازمست که دو سال یکمرتبه دو ماه قبل از انقضای موعد اردوها

بهر اردوئی آدمی زیرک کاردان بغرض مامور کند که در وقت مرخصی قشون اردو
باطلاع رئیس اردو و کم و کسر و سان قشون اردو رسیدگی کند و صورت کم و کسر
متوفای قشون را آورده و از حالت اردو و صاحب منصبان کل و جزو
اطلاعات لازمه تحصیل نموده ملاحظه نماید که قوانین مقرره نظامیه کاملا مجری
شده و یا غفلت و اهمالی روی داده است گذارشش را جزو بجزو بوزارت
جنگ اطلاع بدهد تا از وزارت جنگ بمقتضای آن پاداش خدمت
و سزای غفلت هر کس داده شود

فصل دویم

در تکالیف رؤسای اردوها

رئیس اردو میباید قشون اردو را هیچوقت بیکار نگذارد و در مشق و تربیت آنها
ساعی باشد و هر قدر سرباز و توپچی در اردو هست باید همه روزه حاضر
مشق سازد مگر روزهای جمعه و ایام متبرکه و محظوره را تعطیل قرار بدهد

باقی اوقات را باید مشغول مشق و تعلیم باشند و غالب روزها در میدان مشق
حاضر باشد که بموجب و بدمشق افواج و توپچی رسیدگی کند و در مشق و تعلیم آنها
سعی نماید و رسیدگی باسلحه قشون کرده هرگاه از اسباب آنها چیزی مفقود
شده باشد فوراً امر بساختن آن نماید مگر اسباب جزئیه که سرباز باید غرامت بدهد
هفته یکروز بمریضخانهای اردو سرکشی نموده در نظم و پاکیزگی و مراقبت و اهتمام
اطبا و جراحان رسیدگی نماید و نگذارد که بخلاف دستورالعمل مریضخانه رفتار
شود افواج را ماهی دو مرتبه بمشق شلیک و دو مرتبه بمشق تیراندازی وا دارد
که سربازان درست نشانه زدن را بیاموزند و همچنین توپچی را ماهی چهار
دفعه بمشق تیراندازی توپ وادارد

در هر هفته یک روز بدقت سرکشی بعمل توپخانه و قورخانه وارد و بکند و توپخانه
و قورخانه را بسیار پاکیزه و منظف نگاه دارد و اگر کم و کسری داشته باشد
فوراً بوزارت جنگ اظهار دارد که عوض فرستاده شود

هفته سه روز بعد از مشق سه ساعت بغروب مانده جمیع صاحب منصبان اردو را
از سرتیپ الی سلطان بجهة تعلیم علوم نظامیه حاضر کند که در نزد معلمین مشق جنگ
و هندسه و غیره تا دو ساعت درس بخوانند و بعد از آن درسی که متعلق بکار
نایب و وکیل و سرجوقه است بآنها تعلیم و تلقین نمایند که آنها نیز بآحاد و
افراد توپچی و سرباز بیاموزند و نیز باید روزی ده نفر سرباز و ده نفر توپچی
بکار دارد که مشغول ساختن فشنگ و بستن کیسه باروط و گلوله و ظرفه و سایر ملزومات
توپخانه باشند و خود رئیس باشیا از قورخانه رسیدگی نموده بدون انتخاب از هر جزو
آن برداشته امتحان کند هر جزو آن که معیوب باشد فوراً بوزارت جنگ اعلام نماید
اگر از قشون اردو کسی غایب و فراری باشد فی الفور بتعاقب او فرستاده او را
بیاورد و حاضر خدمت نماید و تنبیه و سیاستی که در باب سرباز فراری مقرر است
مجری دارد

باید اردوی جمعی خود را چنان مستعد و آراسته نگاه دارد که هر وقت حکمی باو برسد

در احضار و ماموریت اردو زیاده از پنجروز معطلی بجهة کوچ اردو نداشته باشد
چند نفر آدمهای زیرک باسواد قرار دهد که قانون دار باشند و مراقبت
نمایند که اگر کسی بتکلیف مقرره خود رفتار نکند و یا تخلف از قانون کتابچه دستور العمل
نماید فورا برئیس اردو اعلام کنند

تکلیف رئیس اردوست که مراقب باشد تکالیفی که برای صاحب منصب و
افراد لشکر نوشته شده ترک نشود

رئیس اردو قدغن کند و مراقب باشد از اهل قشون کسی اسلحه دیوانرا تماما او جزا
بغیر از مشق یا خدمت دولت در جای دیگر استعمال نکند و قدغن نماید که توپچی
و سرباز بکاسبی از قبیل نانوائی و بقالی و قصابی مشغول نشوند و آنچه متعلق بصنعت است
از قبیل کفش دوزی و نجاری و آهنگری و خیاطی و امثال آن عیب ندارد بجهت
چون در همه جا برای فوج بکار می آید مطلوب و پسندیده است و عملگی برای
سرباز و نوکر دیوان تقصیر است باید تنبیه شود

دواب

دواب و بارکش دیوانی را اعم از عراده یا شتر که برای قشون معین شده رئیس
اردو غیر از حمل و نقل سیورسات قشون نگذارد بکار دیگر اقدام نمایند و مباشر
عراده و شتر هم نباید از اطاعت رئیس اردو تخلف و تجاوز کند

بر رئیس اردوست که احتساب اردو را سخت کند و نگذارد جنگ و نزاع و
قماربازی و شرابخوری در اردو بشود و اگر کسی مرتکب شود احکام شرع را
بفتوای حاکم شرعی که در اردوست براو جاری بسازند

نباید از قشون دهات حول و حوش یا رعایائی که بجهة معاملات باردو می آیند
جبر و تعدی واقع شود در صورت وقوع بر رئیس اردو واجبست که بقاعده عدل
و حق بدون اغماض و پرده پوشی رفع کند و اگر چیزی از رعایای دهات یا کسانی
که باردو برای معاملات می آیند بگیرند ماخوذه را مسترد ساخته بصاحبش بدهد

در هر اردوئی که فوج مهندس نباشد از هر فوجی پنجاه نفر باسواد زیرک را رئیس اردو
منتخب نماید و بدست معلم هندسه بسپارد که همه روزه علم هندسی با آنها علما و

وعملاً بیاموزد و رئیس اردو مواظبت کند که هم درس هندسی بخوانند و هم
عمل آنرا از قبیل کندن سنکر و باستیان و خط متوازی و قلعه فوری و باریج و غیره
بعمل آورند.

در هر اردوئی یک نفر عالم پیش‌نماز بتصدیق حکام شرع گذاشته شود و بر رئیس
اردو پس احترام شرع شریف لازمست میباید اهل اردو را بنماز جماعت
وادارد و در ایام عاشورا بلوازم تعزیه‌داری اقدام کند و در استحکام
واجرای قواعد شریعت مطهره اهتمام نماید و نگذارد کسی بخلاف شرع عمل کند
رئیس اردو نباید طمع در مواجب و مرسوم قشون کند بلکه تعارف از قشون
قبول نکند و نگذارد احدی از مواجب و مرسوم قشون حبه و دیناری اخذ و طمع کند
طمع کننده در مال قشون هر کس باشد در دفعه اول بالمضاعف از او دریافت
خواهد شد در دفعه ثانی بالمضاعف وجه مأخوذه را خواهد داد و بعلاوه یکماه حبس
در دفعه ثالث استرداد وجه مأخوذه بالمضاعف و عزل و ششماه حبس خواهد بود.

دارالکو

و از تکالیف رئیس اردو رسیدگی بعمل سواره است سواره دولت و حالت اردو
یا مأمور سرحدات و ولایات میباشند یا متوقف مرخص خانه در هر صورت رئیس اردو
سواره ولایتی را که از حیثیت مسافت اقرب باردوی او هستند در ایام تعلیف
احضار کرده که سالی دو ماه متوقف اردو باشند و جیره و مواجب و اسقاط اسب
و سایر تدارکات آنها را بتفصیلی که در دفتر لشکر معین شده موافق قانونی که برای
رسانیدن جیره و مواجب و سایر مهمات پیاده نظام مقرر است فرداً فرداً
بآنها برساند و اسب و اسباب و اسلحه آنها را بازدید کرده عیب و نقص و
معایب آنها را رفع و اصلاح کند و مواظبت نماید که لباس دستجات سواره
چنانچه مقرر شده یکرنک باشد آنچه را که موافق حکم وزارت جنک باید مأمور
نماید بمحل مأموریت بفرستد و آنچه را که باید متوقف خانه باشند مرخص نماید
و بعد از اجرای این تکالیف ثبت اسامی و صورت عمل و تفصیل احوال و نیک و بد
آنها را نوشته بوزارت جنک بفرستد

رئیس اردو باید هفته دو دفعه اجودان باشی اردو را به مریضخانه بفرستد که هم از جانب
رئیس عیادت کند و هم از احوال مرضا جویا شود که اطبا آمده اند و دستور العمل
داده اند یا نه و روزنامه نفری مریضخانه را بجهة رئیس ببرد

فصل سیم در تکلیف سرتیپان و سرهنگان پیاده نظام

تکلیف سرتیپان و سرهنگان است که اطاعت وزیر جنگ را با کمال صداقت
و راستی بر خود واجب دانسته هیچ وجه من الوجوه امری از امور راجعه بخدمات محوله
خود را از وزیر جنگ پوشیده و پنهان ندارند و نسبت باو صدق محض و ارادت صرف داشته باشند

هر روز فوج جمعی خود را مشق وادارند

روزی یکدفعه روزنامه برئیس اردو بدهند

مرضای جمعی خود را به مریضخانه بفرستند

هفته دو دفعه بملبوس و اسلحه فوج رسیدگی نموده اگر عیب و نقصی داشته
باشد برئیس اردو اعلام نماید

مسکن و مکان فوج را اهتمام نمایند که پاکیزه باشد

از میان فوج خارج نشوند مگر بضرورتی

هیچیک از صاحب منصبان جزو و افراد جمعی خود را بخدمت شخصی مامور نکنند

احدی را نمیتوانند بدون اذن دولت اخراج نمایند

مراقب باشند که هیچوقت چه در هنگام سان دادن و چه در سایر اوقات سرباز
عوض و بدل در فوج نباشد

ساعی باشند که عقب مانده نداشته باشند

اگر سرباز فراری در فوج بوده باشد فورا برئیس اردو اعلام نمایند

دیناری باسم رشوه نه از کسی بگیرند و نه بکسی بدهند

حبه و دیناری از جیره و مواجب سرباز طمع نکنند

مواظبت داشته باشند که در فوج جمعی خود شراب خوری و قماربازی نشود
و اگر کسی مرتکب شود حدود و تنبیهات مقرره را برا و جاری نمایند

در ایام حرکت بار عایای عرض راه کمال سلوک را مرعی دارند و نگذارند حبه
و دیناری از صاحب منصب و سرباز تعدی و ستمی بر عایا وارد آید
افراد جمعی خود را از کسب و فعلگی و مزدوری و بقالی و امثال آن منع نمایند
مگر آنچه متعلق بصنعت است که اگر ترغیب کنند بهتر است
باید مراقب باشند روزنامه که بوزیر جنگ و بر رئیس اردو میدهند بی تخلف و
بیان واقع باشد و در این باب جد کافی داشته باشند
خدمات و خیانت صاحب منصبان جمعی خود را از روی بیغرضی بوزارت جنگ
و بر رئیس اردو عرض و معلوم نمایند و چون دولت چنانکه خود را برای سزای
تقصیر و خیانت از هر کس که صادر شود مهیا کرده است کذلک حاضر است
برای اینکه هر خدمت نیز که از هر کس مشاهده کند جزای نیک آنرا بآن حد میگذارد
بدون هیچ مضایقه بدهد لهذا تکلیف لازم صاحب منصبان خواهد بود که
خدمات هر کس را کما هو حقه من کان حتی از آحاد و سرباز چه در میدان جنگ

و چه موارد دیگر بتقدیم برسانند بصداقت تمام بوزارت جنگ و رئیس اردو
معلوم نمایند که دولت سزای خدمت را بهر درجه که مقتضی باشد در حق آن خادم
بعمل آورد تا احدی تصور آنرا نکند که خدمت او در نزد دولت مجهول و بلاعوض خواهد ماند

فصل چهارم در تکلیف صاحب منصبان جزو پیاده نظام

تکالیف صاحب منصبان جزو از سرجوقه و وکیل تا سردسته نسبت بمیرتیپ و سرهنگ
بعینها همان تکالیف سرتیب و سرهنگ است نسبت بوزیر جنگ و رئیس اردو

فصل پنجم در تکالیف آحاد پیاده نظام

هر فردی از افراد لشکر باید خود را حافظ شریعت و حامی و مقوی ملت بداند
و با کمال غیرت و عصبیت ملتی و دولتی اقدام و کوشش بخدمت کند و تکالیف مقرره
خود را بعمل آورد و در دینداری خود محکم و ثابت قدم باشد و خدمت دولت را
محض قوت و حفظ شریعت بکند و در زمان مأموریت از خدمت فرار نکند و برای
مرخصی از خدمت یا گرفتن عوض و بدل رشوه و تعارفی بکمیسیون ندهد و ایام خدمت خود را

باشوق‌ها بهابرساند و در جنگ پشت به دشمن ننماید و برای خود و دولت خود ننگ بار نیاورد

تکلیف سرباز است که در اردوهای مشق و ماموریت سرحدات جز روزهای تعطیل
در سایر ایام موافق اخبار نظامی برای مشق حاضر شود و در وقت مشق صحبت
نکند و حرف نزند گوش خود را به آواز فرمانده کل فرا دارد و حواس خود را
جمع کند که هر مشقی که میدهند زود بیاموزد و بحافظه بسپارد که فراموش نکند
و حسب المقرر باید سربازهای چهار دفعه در سر جا باشد مشق تفنگ اندازی بکند

بر سرباز لازمست که اسلحه و ملبوس خود را پاک و پاکیزه و بی‌عیب نگاه دارد
مراقب باشد که از اسلحه دیوانی چیزی را مفقود نکند که غرامت آن بگردنش
وارد آید و اگر در میدان مشق و جنگ چیزی از اسلحه سرباز ضایع و مکسور شود
بعد از معاودت از میدان فوراً آنرا به دلو وکیل و سلطان تسلیم نماید که او بقنداقساز
و چخماق‌ساز فوج بدهد که در همان روز مرمت کند و هرگز مرمت اسلحه خود را بروز
دیگر نگذارد و سرباز باید بازکردن و پاک کردن تفنگ را از معلمین بیاموزد

وهمیشه

وهمیشه آچار و کاغذ پرداخت که از دیوان باید داده شود با خود در کوله بار
داشته باشد که هر وقت لوله تفنگ یا اسباب آن چرک میشود یا زنگ میگیرد
فوراً بازکرده پاک کند و همیشه براق و شفاف نگاه دارد

سرباز نباید اسلحه دیوانرا هرگز غیر از وقت مشق و جنگ بکار دیگر استعمال کند
خواه بالتمام باشد یا بعضی از آنرا مثل سرنیزه و سنبه و غیره اعم از اینکه در
اردوهای مشق باشد یا در سرحدات

سرباز هرگز نباید تفنگ خود را در حالتی که قراولست بر زمین بگذارد و یا به دیوار
تکیه دهد یا بر روی مال و عراده بگذارد بلکه اگر قراولست یا برای سیر و
در دوشش باید باشد و الا در چاتمه باید باشد مگر سرباز مریض که در اول ناخوشی
باید تفنگ خود را بصاحب منصب خود بسپارد

سرباز در ایام ناخوشی نباید هرگز اسباب و اسلحه دولت را از قبیل کوله بار و
ملبوس زیادتی و غیره از یکدست ملبوس که پوشیده است با بالاپوش چیز دیگر در نزد

خود نگاه دارد و هرچه هست همه را باید بصاحب منصب بسپارد و بعد از رفع
ناخوشی پس بگیرد در این مدت هرچه عیب میکند و مفقود شود غرامت بر عهدهٔ
صاحب منصب است و بر عهدهٔ صاحب منصب است که ملاحظه و رعایت
این امر را بکند و اگر سرباز فراموش کرده باشد صاحب منصب اسباب را بگیرد

خدمت احدی از آحاد ناس بر ذمّهٔ سرباز نیست الا خدمت دولت و هیچ صاحب منصبی
از صاحب منصبان کل و جزو حق ندارد که سرباز را بخدمت شخصی خود امر کند
یا اسباب جلال خود قرار دهد مگر آنچه برای صاحب منصبان معین شده

قراول از وقتی که صاحب منصب قدغن میکند نباید احدی را بگذارد و از آن محل
عبور و مرور کند هر کس باشد باید در همان مکان در پای چاتمه نگاه دارد تا هروقت
که صاحب منصب برسد و بصاحب منصب بسپارد خواه در شهرها و قراولخانهها
باشد و خواه در اردوهای مشق و جنگ

سرباز در ایام ماموریت خدمت اعم از رکاب یا اردوهای جنگ و مشق

باید

یا سرحدات نباید بهیچ کسب و مزدوری و عملگی و غیره اشتغال ورزد و باید
جمیع اوقات خود را صرف تعلیم و تحصیل خدمت کند خاصه در وقتی که ملبس
بلباس نظامست نباید بکاری مشغول شود غیر از خدمت دولت

سرباز باید احتراز کند از اعمال خلاف شرع از قبیل شراب خوری و دزدی و
قماربازی و شرارت و هرزگی و غیره و حتی المقدور بنماز جماعت حاضر شود

سرباز نباید با خود مال بسفر بردارد و جمع بنه و اسباب او را بقدری که مقرر است
بعرّاده و دواب دیوانی حمل خواهند کرد

سیورسات قشون برای منازل عرض راه بقیمت عادله محل ماموریت از دولت
داده خواهد شد در هر صورت سرباز نباید از دهات عرض راه چیزی از کسی مطالبه
و ماخوذ دارد مگر هرچه ضرور دارد و قیمت آنرا داده خریداری نماید و با ساکنین
دهات عرض راه با کمال حسن سلوک رفتار نماید و نباید باحدی اذیت و آزار برساند
ساکنین دهات عرض راه نیز باید با سرباز در بیع و شری و معاملات مساهله

رفتار کنند و زیاده از آنچه ده روز قبل از ورود سرباز میفروختند نفروشند
خود سرباز ماذون نیست که در منازل عرض راه زیادتر از یکشب توقف کند
مگر در صورت وقوع مانع بزرگی از قبیل برف و بوران و کولاک شدید یا جائی باشد
که در پیش منازل بی آب و آذوقه باشد و برای تهیه آب و آذوقه و امثال
آنها بمانند و الا بدون مانع بزرگی اگر در جائی توقف نمایند هر چند روز بمانند حق
سیورسات نخواهند داشت و داده نمیشود

تکلیف هر فردی از افراد سرباز است که بداند در عرض سال چه قدر مواجب
و سیورسات و تدارک و ملبوس باو داده میشود باین طور که هر یک از آحاد سرباز
باید یکدستک سفید کوچکی با خود داشته باشد و بدهد مشرف بخط خود مبلغ
و مقدار مواجب و سیورسات وغیره که از دیوان باید باو برسد در همانجا
نوشته مشخص کند بعد از آن در هر وقت هر چه در آن سال بسرباز میدهند
در پهلوی آن اگر خودش صاحب خط است بخط خودش و الا بخط رفیق و آشنای

صاحب خطی که دارد و الا بخط آردل و کیل و یا مشرف بنویسد در آخر اگر آنچه
مشرف نوشته باو رسیده است فبها و الا اگر چیزی باقی مانده باشد از صاحب
منصب خود مطالبه کند اگر صاحب منصب بگوید از دیوان نرسیده در
مطالبه آن از سرهنگ و سرتیپ اهمال کند سرباز میتواند عرض خود را بسرهنگ
و سرتیپ برساند اگر آنها هم اهمال کرده اند و چاره نکردند سرباز میتواند بلاواسطه
برئیس قشون آن اردو عرض کند و اگر یکی از صاحب منصبان جزو اعم از آردل
وکیل و نایب و سردسته دخل و تصرفی در مواجب و ملبوس و تدارکات قشون
کرده باشند تکلیف سرباز است که حق خود را اولا با کمال احترام مطالبه نماید
اگر دادند فبها و الا بهیچوجه من الوجوه نباید بحرفی و یا امری که منافی احترام
صاحب منصب است رفتار نماید بلکه تکلیف سرباز در چنین موردی اینست
که بدون ظهور هیچ نوع بی ادبی و خلاف احترامی نسبت بصاحب منصب
خود رقعه تفصیل احوال را برئیس اردو معلوم نماید تا رئیس اردو بمقتضای تکلیف

خود رفتار نماید و اگر از رئیس اردو کوتاهی در ادای حق آنها ظاهر شود اجازه
خواهند داشت که شرح حال خود را نوشته بتوسط دو نفر بوزارت جنگ
و یا مجلس شورای نظامیه بفرستند

و باید سرباز بداند که اگر از دست صاحب منصب خود عرض خلاف نماید
تنبیهی که مقرر است نسبت باو مجری خواهد شد

تکالیف و تفصیل مواجب و جیره صاحب منصبان جزو و کل و افراد سربازان
در کتابچه مخصوص علیحده نوشته و طبع شده بصاحب منصبان و آردل و کیلهای
سرفوج داده میشود که در هر هفته یکدفعه برای افراد قشون خوانده و مذاکره شود
که هر کس تکلیف خود را کاملاً بداند

حدود و تنبیهات

تنبیهات آحاد و افراد سرباز و توپچی الی سرجوقه و وکیل بر دو نوع است اول
مناهی شرعیت اگر مرتکب شود حدود و احکام شریعت بر آنها جاری خواهد شد

دیگر

واگر خلاف نظامی را مرتکب شود به تنبیهات مفصله نظامی دوچار خواهد شد

حدود و تنبیهات نظامیه

اگر رئیس اردو در اجرای قوانین کلیه و ادای تکالیف عمده خود و تربیت
عساکر اردوی ابواجمعی خود از روی عمد غفلت و اهمال نماید بعد از اثبات
غفلت و قصور او بحکم وزیر جنگ از ریاست اردو معزول و از رتبه که دارد یک
درجه تنزل مینماید

اگر سرتیپها و سرهنگها از تکالیف خدمت محوله بخود از قبیل حفظ نظم و تربیت
ابواجمعی و ماموریت خود اهمال و غفلت کنند تا یکسال یکدرجه از رتبه که دارند
تنزل خواهند کرد و اگر نسبت برئیسی که باو سپرده شده اند خلاف
اطاعتی ظاهر نمایند یا از جیره و مواجب نوکر ابواجمعی خود بخورند یا رشوه و
تعارفی از آنها بگیرند بعد از اثبات تقصیر از منصبی که دارند معزول شوند

اگر شهری و یا قلعه و اردوئی بیورش گرفته شود و از اهل نظام از جای خود

بجهة یغما بیرون برود عفو تهائی که بحکم رئیس قشون که فرمانده یورش بوده است
و اعلان شده در حق او مجری خواهد شد

هر تحویلدار و صاحب منصب که در دادن جیره و مواجب و تقسیم سایر چیزها عدد
قشون را خواه در راه و خواه در میان لشکر و خواه در حالت مستحفظی زیاده از آنچه
حاضر میباشد قلمداد نموده باشد و زیاده از نفری قشون حاضری دریافت
کرده مستحق یکسال حبس نظامی و آنچه هم زیادی گرفته باشد از او استرداد مینمایند

هر اهل قشونی و یا تحویلداری بعد از آنکه از سیورساتی که بجهة قشون تحویل او میشود
کسر بدهد یا بی داشتن عذر موجه و گرفتن رشوه و تعارف سیورسات بد بگیرد
باید از شغل خود معزول گشته یکسال در حبس بماند و اگر عوض کند تفاوت قیمت
سیورسات از او دریافت میشود

هر ماموری و مباشری که قبض عملی درست کند و یا شبیه خط کسی را برای تقلب
بسازد یکسال در حبس بماند و از نوکری اخراج شود

هر انباردار قورخانه و توپخانه که از اشیاء تحویلی خود چیزی سرقت کند یکسال در
زنجیر بماند و قیمت اشیائی را که برداشته و یا عوض نموده است کارسازی نماید

هر یک از اهل قشون از خانه شخصی که در آنجا منزل داشته چیزی سرقت نماید
یکسال باید در زنجیر بماند و صد تازیانه بخورد و مال مسروقه را پس بدهد

هر کس از اهل قشون که از راه مکر و تزویر خوراک و مشروبات خود را از اهل دهی
یا شهری خواه در راه و خواه در مستحفظی و خواه در حالتی که قشون را بجهة سهولت کار
و وسعت مکان قسمت نموده بدهات میفرستند بی پول گرفته است عیناً یا غرامتاً
پس بدهد و سه ماه در حبس بماند و اگر تهدید و وعید کرده است شش ماه و اگر جراحتی
رسانده یا بالاتر از آن باشد بموجب حکم شرع رفتار خواهد شد

هرگاه از اهل قشون در مکانی که باشند مخل امنیت آن مکان گردیده و متعرض
آزادی ساکنین آنجا شود شش ماه باید در حبس بماند و اگر کسی را هم زده باشد ضعف آن
تنبیه میشود هرگاه از اهل قشون سرحدداران و ساکنین سرحدات را ترغیب کند که از

مکان خود شان بیرون رفته بسمت دشمن بروند دو سال در زنجیر بماند

هرگاه از اهل قشون که در هنگام پاسبانی و یا طلیعه داری در مقابل دشمن بعوض
اینکه دستور العمل خود را بجا بیاورد بخیال حفظ جان و سلامتی خود بی اجازه
صاحب منصب از جای خود بیرون رود سزاوار قتل خواهد بود

هرگاه کسی از اهل قشون از جمله مفسدین بوده و برای تمهید فساد مجمعی نموده باشند
و سر رفقای خود را فاش و آشکار نماید بهیچوجه مستحق تنبیه نخواهد بود و از مفسدین محسوب نمیشود

هر کس از اهل قشون که بدون رخصت نامچه از سرکرده خود چنانچه در فصول گذشته
ذکر شد خواه در اردو و خواه در قلعه و مکانیکه در حالت محصوری باشد در سمت
مقابل دشمن از حدودیکه فرمانده تعیین و عبور از آنجا را قدغن کرده است
پا بیرون گذارد سیصد تازیانه میخورد

هرگاه از اهل قشون بطور قطع دانسته شود که برای دشمن جاسوسی میکند صاحب
هر شغل باشد باید مقتول شود

اکه

هرگاه از اهل قشون که در مملکت باشد به تنهائی و یا باتفاق چندین نفر مسلح در دست
بجهة یغما در خانها و املاک ساکنین آنجا رفته و یا بر سر مردم ریخته اموال آنها را
نهب و غارت نمایند یا خرمن و انبار آنها را آتش بزنند سزاوار پانصد تازیانه
و سه ماه حبس خواهد بود و اموال منهوبه بعینها و یا بغرامتها از آنها استرداد میشود

هرگاه از اهل قشون بدون استثنا در هر یکی از ممالک و ولایات خارجه باشد
بحجرها و انبارها و خانهای صحرائی و یا مسکونی و آبادی و سایر ابنیه عمومی و یا خصوصی
غله و حاصل که جمع گردیده و یا در حالت جمع شدن باشد بی اذن و اجازه کتبی
فرمانده آتش زده باشد سزاوار تنبیه شدید و یکسال حبس خواهد شد

هرگاه از اهل قشون برخلاف حکم رئیس اردو در هنگام جنگ و یا بعد از جنگ
کسی را که در مقاتله بقتل رسیده باشد در معرکه قتال برهنه نماید عقوبت در
حق او صد تازیانه خواهد بود

هرگاه از اهل قشون در میدان جنگ بعد از محاربه و یا در وقت محاربه کسی را

که از حالت و قوت جنگ افتاده ولی هنوز رمقی در وی باقی باشد برهنه نماید
یک ماه در دفعه اول خواهد بود و اگر از اردو بازار چپاول یا غیر اهالی نظام مرتکب
این عمل بشود مستوجب یکسال حبس است

اگر از مباشرین عرادهها و یا صاحب جمعان بارکشهای دیوانی عراده‌ها و شترهای
دیوانی را بغیر از حمل و نقل بنه و پیمورسانات سرباز و قورخانه و سایر مهمات اردو
بکار دیگر وادارند هر مدت که بکار برده‌اند کرایه و عتیق و علوفه و جیره و مواجب
و استقاط و تدارکات دواب و جلودار و مهتر و ساربان و غیره آن مدت را
علاوه بر کرایه از آنها بگیرند و بعد از یک ماه حبس از منصب معزول شوند

هر صاحب منصبی که از سرباز و صاحب منصب جزو رشوه بگیرد در دفعه
اول در حضور صاحب منصبان اردو و مقابل وجه ماخوذه را از او دریافت
و او را توبیخ نمایند و در دفعه ثانی سه مقابل وجه ماخوذه را دریافت و یک
درجه از رتبه که دارد تنزل نماید

اگر در وقت احضار سفر فرار کند پانصد تازیانه باو زده میشود و دو سال بر
مدت خدمت او می افزاید و هر کسی که او را گرفته بیاورد سه تومان باو داده میشود

و اگر از میدان جنگ فرار کند حکمش قتل است

و اگر از اردو یا لشکر یا عرض راه ماموریت بسفر جنگ فرار کند هرگاه فرارش
بجانب دشمن است هر چه مایملک اوست ضبط میشود و هر وقت بدست بیاید حکمش قتل است

و اگر بداخله مملکت است پانصد تازیانه باو زده میشود و دو سال بر مدت خدمتش
می افزاید و هر کس او را گرفته بیاورد پنج تومان مستمری در حق او برقرار میشود و
هر کس او را پنهان کند دو سال در حبس خواهد بود که روزها مشغول فعلگی کار دولتی
باشد و شبها در زنجیر باشد

و اگر با اسلحه فرار کرده باشد اسلحه را عیناً یا غرامتاً از او میگیرند و سه سال
بر مدت خدمت او افزوده میشود

واگر از اردوهای مشق یا از رکاب یا از ساخلوی و لایات فرار کند سیصد تازیانه

میخورد و سه ماه در حبس نظام خواهد بود و اگر کسی او را پنهان کند یکسال در حبس

خواهد بود که روزها مشغول فعلگی کار دولتی و شبها در زنجیر باشد

واگر سرباز در وقت مشق از طلوع آفتاب تا غروب روز دیگر در میدان

مشق و در سر خدمت بدون علتی حاضر نشود پنجاه تازیانه خواهد خورد

سرباز اگر در میدان مشق در وقتیکه فرمانده حکم میدهد و مشغول شود صحبت بدارد

و یا حرف بزند پشت چوب از روی لباس باو میزنند و اگر حرکت کند و تغییر

در ایستادن خود بدهد ده چوب دیگر بر آن افزوده خواهد شد

اگر سرباز رشوه بصاحب منصب بدهد و مرخص شود و مساوی ایام غیبت

بر مدت خدمتش افزوده می‌شود

سرباز در قراول دو ساعت زیادتر نباید بایستد و کیل و سرجوقه بعد از دو ساعت

باید او را عوض کنند و اگر نکنند و از وقت بگذرد صد تازیانه میخورند

اگر سرباز

اگر سرباز در وقت نوبت قراولی بخوابد یا بر زمین بنشیند و یا تفنگ خود را بر زمین

یا دیوار بگذارد که از دوشش بردارد پنجاه تازیانه خواهد خورد

اگر سرباز در وقت ماموریت بکار دیگر غیر از خدمت دولت از قبیل مزدوری و عملگی

و کسب مبادرت کند یکصد تازیانه خواهد خورد بعلاوه که وجه کسب هم از او دریافت میشود

اگر سربازی بعد از اعلام صاحب منصب از قراولی غفلت کند و در خواب

باشد یا در جای خود نه ایستاده باشد صد تازیانه خواهد خورد و اگر رشوه بکمپردوان

بدهد کسی شب از جائی که ممنوع است بگذرد دویست تازیانه خواهد خورد اگر در

اردوی جنگ باشد پانصد تازیانه خواهد خورد و ششماه در حبس خواهد بود

اگر کسی بزور از قراول بگذرد از صاحب منصبان بزرگ در باری باشد

بیست و پنج تومان باید بدهد و اگر غیر صاحب منصب باشد دویست چوب فراشی

میخورد و در صورتیکه جراحتی بقراول برسد این تنبیه در حق اشخاص مذکوره بالمضاعف

خواهد شد و دیه شرعی را نیز بسرباز میدهد

اگر سرباز اذیت و خسارت مالی بکسی وارد بیاورد و بتقلب از کسی چیزی بگیرد بهر دو
وجه ماخوذه خواهد شد و دویست تازیانه خواهد خورد و هرگاه در آن اخذ صدمه هم
زده و تهدیدی بکار برده باشد سیصد تازیانه خواهد خورد و وجه ماخوذه را هم
عیناً و یا غراماً رد خواهد کرد و اگر زخم هم زده باشد و زخم منکر نباشد حدود
شرعیه بر او جاری میشود

اگر سرباز بجهة طفره از جنگ خود را پنهان کند و در پای بیدق در میدان جنگ
حاضر نشود دویست تازیانه خواهد خورد

هرگاه از اهل قشون در هنگام پاسبانی و یا پیش قراولی در مقابل دشمن بخیال
حفظ جان از جای خود بیرون رود و یا از میان قشون و یا قلعه که در سرحد مملکت
واقع شده فرار کند حدود وارده در شرع انور در حق او مجری شود

تنبیهات قشونی که عصیان ورزند

هرگاه از اهل نظام و غیر نظام کلی یا جزئی حالت شورش و عدم اطاعت را

ظاهر سازند از جانب وزارت جنگ یا رئیس اردو تنبیهات مفصله در حق آنها جاری خواهد شد
اولاً بقدر کفایت بتنبیه قشون عاصی از عساکر حاضره در آن محل با اسلحه حربیه
حاضر میشود بعد از آن سردار قشون حکم خواهد داد که در برابر قشون عاصی منادی
باواز بلند ندا کند بطوریکه جمیع قشون عاصی بشنوند که قشون عاصی اسلحه از دست
فرو گذاشته بدایره اطاعت در آیند پیش از آنکه مثل دشمن ملتی با آنها رفتار شود
بدون اسلحه تا ساعت معین بمکانی که سردار قشون مشخص کرده است بروند از سیاست
معاف خواهند بود و الا جمیع عساکر نظامی و ملتی که حاضرند بجهة حفظ ناموس
سلطنت و قانون نظامی مبادرت بجنگ خواهند نمود

و سه مرتبه آن منادی همین ندا را هر دفعه بفاصله نیم ساعت خواهد کرد هرگاه
قبل از ندای منادی قشون عاصی بمحض رؤیت اجتماع عساکر مأموره اقدام بتجاوز
نمایند سرکرده کل تدبیراتی که بجهة مطیع نمودن آنها لازم داند بکار برد
سربازهائیکه بعد از ندای اول باطاعت در آیند و بدون سلاح بمکانی که با آنها نشان

 داده شده است بروند از تنبیه آنها اغماض میشود

و آنهائیکه بعد از ندای دویم اطاعت کنند سه ماه در حبس نظامی خواهند بود

و صاحب منصبانی که با آنها متفق بوده اند در صورتیکه یقین قطعی حاصل نشده باشد

براینکه محرک و باعث بر عصیان آنها شده اند شش ماه در حبس خواهند بود

و اگر یقین قطعی حاصل شود که آن صاحب منصبان محرک بوده اند از منصب

معزول شده پانصد تازیانه میخورند و دو سال در حبس خواهند بود

و اگر بعد از ندای سیم باطاعت آیند قبل از مبادرت بحرب صاحب منصب

دو سال و تابین یکسال در حبس خواهند بود و علاوه بر آن بعد از بیرون آمدن

از حبس صاحب منصب یکدرجه از منصب خود تنزل خواهد کرد و دو سال هم بر مدت

خدمت تابین افزوده خواهد شد

خاتمه کتاب که در حقیقت قوت و روح فقرات مرقومه است

در امتیازات مخصوصه و پاداش خدمات صاحب منصبان و افراد لشکر شک

و شبهه

و شبهه نیست و محقق است که حافظ و حارس هر دولت و ملتی قشون آن دولت

و این طبقه علاوه بر تحمل مشقت و سختی و زحمت سفرها و دوری از بلاد و اوطان و اقوام

و اقارب خود جان و عمر خود را برای حفظ و حراست دولت و ملت و

و امنیت و انتظام حدود مملکت بذل و صرف مینمایند پس برتری و تفوق و امتیاز

و اختصاص طبقه لشکر بر سایر طبقات مردم بدلایل عقلیه و نقلیه ثابت و مسلم است

و برای ترغیب و تشویق افراد لشکر بهترین تدبیری که بکار برده اند و باید برد اینست

که شخص او را محترم بدارند و امتیازات مخصوصی برای او قرار دهند و آن

امتیازات را بجدی باشان و عظم نگاهدارند که از صاحب منصبان بزرگ گرفته

تا افراد لشکر دادن جان خود را برای رسیدن بآن امتیازات حقیر شمارند

بنابراین دولت علیه قشون را گرامی خواهد داشت و در هر موردی بر سایر

طبقات نوکر و رعیت مقدم و مرجح خواهند بود و بغیر از وزارت جنگ

و صاحب منصبان بالاتر نسبت به پست تر علی قدر مراتبهم دیگری بحکم برانها

نمیتواند کرد واحدی آنها را مورد تنبیه و سیاست و مؤاخذه بدون حکم شرع
و قانون نظامی نمیتواند ساخت و سوای مالیات مقرره دیوانی از جمیع صادر
و عوارض ولایتی و حکومتی معاف و مسلم خواهد بود و در مجالس و محافل و
معاشرت از اقران خود که داخل سلک قشون نمیشد بر سایر طبقات مردم
برتری و تقدم خواهند داشت و سوای وزارت جنگ از سایر وزارتخانها
و حکام و مباشرین ولایات محصل بر آنها نمیتواند گماشت مخارج و مواجب
و جیره قشون را کارگذاران امور دیوانی ولایات مقدم بر جمیع مخارج دولت خواهند
داشت از تابین تا سردار عموما با امتیازات مذکوره فوق نایل خواهند بود

پاداش خدمات تابین تا یاور

هر توپچی و سرباز که بتصدیق سرکرده خودش رشادتی در جنگ ظاهر کرده باشد
در دفعه اول مستحق نشان رشادت با دو تومان تفاوت مواجب خواهد بود
و در دفعه ثانی بمنصب سرجوقگی خواهد رسید

هر

هر توپچی و هر سرباز که ایام خدمت خود را بدرستی و بدون ارتکاب هیچ نوع
خلاف قاعده بانجام رسانده اما بخدمت جنگ مأمور نشده باشد و بعد از
مدت اتمام خدمت مجددا باختیار خودش داخل خدمت شود مستحق نشان
صداقت با یک تومان تفاوت مواجب خواهد بود

هر توپچی و هر سربازی که مستحق سرجوقگی شده باشد اگر در دسته مخصوصه خودش
جای برقراری او بسرجوقگی نباشد در دسته جات دیگر برقرار شود و اگر در دسته جات
دیگر هم جا نباشد همان مواجب سرجوقگی و شئونات آن در حق او برقرار و مجری
شود تا وقتیکه جائی بجهة برقراری سرجوقگی او بهم رسد

سرجوقه با همین شرایط و بهمین نسبت وکیل خواهد شد و وکیل بهمین شرایط و نسبت
نایب دویم و نایب دویم بهمین شرایط و نسبت نایب اول خواهد شد و امتیاز
نایب دویم اینست که بعوض نشان نقره نشان مطلا با آنها داده میشود
نایب اول بهمان شرط و نسبتی که مذکور شد سردسته و سردسته بهمان شرط و نسبت

یاور شود و امتیاز مخصوص سردسته اینست که بعوض نشان مطلا نشان طلا باو
داده میشود و در خارج نظام در مجالس و محافل بر سردسته های نیشان مقدم خواهد بود
هر یاوری که خدمت و رشادت نمایانی در جنگ ظاهر کرده باشد در دفعه اول
صاحب نشان شود و در دفعهٔ ثانی پنجاه تومان بر مواجب بعنوان امتیاز او
افزوده شود و در دفعه ثالث بمنصب سرهنگی برسد اگر در فوج خودش جا دارد در
همان فوج والا در هر فوجی که باشد برقرار گردد و اگر جائی برای او نباشد مواجب
و امتیازات مخصوصه سرهنگی در حق او مجری شود تا وقتیکه جای سرهنگی برای او بهمرسد
از تابین تا یاور هر کس در راه خدمت کشته شود ثلث مواجب او را برای اولاد
و بازماندگان او برقرار نمایند

پاداش خدمات صاحب منصب از سرهنگ تا امیر تومان

هر صاحب منصبی از سرهنگ تا امیر تومان که بخدمت جنگ مامور شده و تکالیف
خود را در خدمت جنگ کاملا بعمل آورده و رئیس اردوی جنگ خدمات او را

تصدیق

تصدیق نموده باشد یک درجه بر منصب او افزوده شود

هر صاحب منصبی از سرهنگ تا امیر تومان که خدمت مخصوصهٔ خود را در جنگ کاملا بعمل آورده
علاوه بر آن در میدان جنگ زخم برداشته باشد امتیازات مفصله در حق او مجری شود

سرهنگ	منصب سرتیپ سوم	نشان از درجه سیم سرتیپی
سرتیپ سوم	منصب سرتیپ دوم	نشان از درجه دوم سرتیپی
سرتیپ دوم	منصب سرتیپ اول	نشان از درجه اول سرتیپی
سرتیپ اول	منصب امیر تومانی	نشان امیر تومانی
امیر تومان	منصب سرداری	نشان امیر نویانی

هر صاحب منصبی از سرهنگ تا امیر تومان که خدمات مخصوصهٔ خود را در جنگ
کاملا بعمل آورده و در میدان جنگ زخمی برداشته باشد که باین واسطه یک
عضوش ناقص شود اگر بطوری نقص در اعضای او بهمرسیده که بعد از آن نمیتواند
مصدر خدمت شود یک درجه بر رتبه او افزوده شود و علاوه بر مواجبی که دارد بقدر
ثلث مواجبش مستمری در حق او برقرار شود و اگر نقصی عضو او ناقص شود که دیگر

نتواند مصدر خدمت شود و از کار خدمت باز ماند همان شأن و امتیاز
و احترام در حق او برقرار خواهد بود و نصف مواجب او را بجهة صرف معیشت
مادام العمر در حق او مرحمت خواهند کرد

هر سرهنگی که هشت سال بدرستی و معقولیت و نظم رفتار کرده و هیچ نوع خلاف
قاعده از او ظاهر نشده باشد سرتیپ سوم و اگر سرتیپ سوم شش سال بهمین
صفت و سمت خدمت کرده باشد سرتیپ دوم و اگر سرتیپ دوم چهار
سال بهمین طور خدمت کرده باشد سرتیپ اول خواهد شد اگر سرتیپ اول تا شش
سال بدرستی و معقولیت و نظم رفتار کرده و هیچ نوع خلاف قاعده از
او ظاهر نشده باشد برتبه و امتیازات امیر تومانی از درجه سوم و اگر تا چهار
سال بهمین صفت و سمت خدمت کرده باشد برتبه امیر تومانی از درجه دوم
و اگر امیر تومان درجه دوم تا سه سال بهمین صفت و سمت خدمت کرده باشد
برتبه و امتیازات امیر تومانی از درجه اول سرافراز خواهد شد

اگر امیر

اگر امیر تومان تا پانزده سال بهمین صفت و سمت خدمت کرده تمثال همایون
از درجه اول باو مرحمت شود

هر صاحب منصبی از سرهنگ تا امیر تومان که در راه خدمت کشته شود ثلث مواجب
او را بجهة بازماندگان او بعنوان مستمری مرحمت نمایند

پاداش فتوحات عمده و آن مشتمل بر چهار قسمت

قسم اول

اگر سرداری دشمنی را شکست بدهد و آن دشمن قشونش منظم و قوتش زیاده از
قشون جمعی آن سردار باشد و اراده و مشیت خداوند متعال حسن تدبیر و علم و
رشادت آن سردار را سبب آن فتح فرموده باشد و صاحبان علم تصدیق
بر صعوبت یا عدم سهولت آن فتح نمایند با عطای امتیازات ذیل ممتاز خواهد شد
اگر فتح مملکتی کرده است در القاب آن سردار همیشه آن فتح نسبت داده میشود
مادام العمر مورد غضب و بی التفاتی که اذیت بدنی باشد یا ضرر مالی یا موجب

افتضاح باشد نخواهد شد

در احترامات و تشریفات مجالس بر سایر هم شأنهای خود مقدم خواهد بود اگر
در این مدت دیگری هم صاحب این امتیازات شده باشد هر یک پیشتر این خدمت را
کرده باشد او مقدم خواهد بود

اگر سرداری او موقعه برای حکمرانی و اداره آن قشون بوده است منصب سرداری
برای او دائمی خواهد شد

از اجزای شورای دولتی در امور داخله خواهد شد

مواجبی که بازای آن فتح اضافه کرده است نصف آن تا سه پشت در حق اولادش
مستمری خواهد شد و اگر مواجبی دارند دخلی باین نخواهد داشت اولاد او
اگر استدعای نوکری نمایند دیوان همضایقه قبول فرموده موافق لیاقت
و شأن آنها منصب مرحمت میفرمایند و توجه مخصوصی در حق آنها خواهند فرمود
مگر اینکه بی قابلیتی آنها بدرجه وضوح رسیده باشد

دارای نشان درجه اولی که مقرر است خواهد شد

قسم دویم

هرگاه طرف مقابل قشون منظم باشد و قوت و قدرت دشمن با قشون جمعی آن
سردار مساوی باشد در اینصورت از اینقرار امتیاز مرحمت میشود

اگر مملکتی را فتح کرده است در القاب آن سردار همیشه فتح آن مملکت را نسبت باین سردار میدهند
در امتیازات معاشرات مطلقا بر هم شأنهای خود تقدم خواهد داشت

اگر دیگری هم صاحب این نوع فتح باشد هر یک بحسب زمان مقدم باشند مقدم خواهند بود
هر منصبی که دارد یکدرجه افزوده میشود

اولاد او هر وقت استدعای نوکری دولت را نمایند قبول میشود و اولیای
دولت در تربیت اولاد او توجهی مخصوص خواهند نمود

آن مواجبی که هنگام جنگ داشته است اگر استعفا از خدمت کند یا در
خدمت دولت وفات یابد ثلث آن باولادش بصیغه مستمری مرحمت میشود

نشان درجه اول باو مرحمت میشود

قسم سیم

اگر قشون دشمن منظم است و قوت او کمتر از قشون جمعی آن سردار است

امتیازاتی که در حق او برقرار میشود از اینقرار است

اگر فتح مملکتی یا قلعه را کرده باشد آن فتح باسم او خوانده میشود

نشان درجه دویم باو داده میشود

یکدرجه بر منصبش می افزاید و اگر جا نداشته باشد هر قدر مواجب دارد ثلث آن افزود میشود

پس از وفات یا استعفای از خدمت یکربع از مواجبش در حق اولادش برقرار میشود

قسم چهارم

اگر قشون غیر منظم بوده باشد و قوت آن قشون از قوت قشون جمعی آن سردار

زیاده بود یا مکان دشمن سخت و صعب بوده که آن سختی مکان سبب تزاید

قوت دشمن بشود امتیازات قسم سیم تماما مرحمت میشود

اگر قشون غیر منظم باشد و قوت او کمتر بوده و سردار آنها را شکست بدهد

اگر شکست فاحش باشد و از قشون دولت کمتر از اندازه آن کار تلف شده باشد

از این قرار مرحمت میشود

یکدرجه بر منصبش افزوده میشود

بر هم شانهای خود تفوق خواهد داشت

یک قبضه شمشیر کل مرصع باو مرحمت میشود